

Kokoelmasta poimittua aineistoa muistelun virikkeeksi: Hiihtoa ja muitakin talven iloja

Tauno Lappalainen Uudessa hiihtoppaassaan (1948, s. 7) kirjoitti: "Suksilla liikkuminen on kautta aikojen ollut varsinkin meille suomalaisille --- ensiarvoista senkin takia, että suksi on tärkeä kulkuväline. Näin tulee todennäköisesti edelleenkin olemaan paksun lumikerroksen peittäessä maanpinnan suuren osan vuotta." Tuolloin 1900-luvun puolenvälin tienoilla hiihto ei ollut vain harrastus vaan myös tärkeä kulkutapa.

Nainen hiihtää.

Suomen maatalousmuseo Sarka (CC BY-NC-ND 4.0)

Ainakin maaseudun lapset saivat hiihtoharjoitusta usein pitkiäkin koulumatkoja kulkiesaan. Erkki Väisänen kertoo (Pojat oli poikia, s. 43) koulumatkan olleen seitsemän kilometriä, pimeää oli koulumatkaa hiihtäessä sekä aamulla että illalla ja keliäkin monenlaista: "Lumipyry oli monesti tukkinut hiihtoladun. Suojakelissä sukset eivät luistaneet."

"Kyläkirja Onnenpäivät Oppolassa Terttu Katajavuori (s. 1931) muistelee koulumatkoja näin: "Talviaamuisin oli vielä hämärää ja usein oli lumipyry hävittänyt ladut. Näissä tilanteissa tuli ilmi se hyvä yhteishenki, mikä meillä pikkunahinoista huolimatta oli. Isommat oppilaat --- hiihtivät edessä avaten ladut, jotta meidän pienempien oli helpompi pysyä vauhdissa mukana." (s. 396)

Koska hyötyliikuntaa tuli paljon, kilpailuja varten ei tarvinnutkaan erikseen harjoitella. Ongelmia kilpailussa sen sijaan saattoivat aiheuttaa varusteet. Erkki Väisänen kirjoittaa (s. 60-61): "Sain kuudennella luokalla joululahjaksi ihan kaupan sukset ja monet. Niihin laitoin vanhoista hevosvaljaista mäystinsiteet."

Tuli sitten karsintakilpailut koulujen välisiin hiihtokisoihin. Silloin ei koneilla ajettu latuja. Ainoastaan muutamia päiviä aikaisemmin hiihdettiin joukolla latua niin, että toinen suksi kulki ladulla ja toinen paineli sauvoille jälkeä. ---Tuossa kisassa hiihdettiin aakkosjärjestyksessä ja minä sukunimeni perusteella jouduin lähtemään viimeisenä.

Edellä lähti eräs Viinasen poika, joka tunnettiin kovana hiihtäjänä. Otin kaverin kiinni muutamia satoja metrejä ennen maalia. Huutelin latua, mutta sitä ei poika suostunut antamaan. Lähdin rynnistämään hänen ohitseensa umpihangessa. Lumen alla oli kanto, johon sukseni tökkäsi. Suksesta katkesi kärki ja jouduin hiihtelemään hiljalleen tuon Viinasen perässä maaliin. Viinanen voitti koko karsinnan. Opettajat olivat nähneet minun kamppailuni ja valitsivat minut myös koulun joukkueeseen ---."

Veli Salinin voiton esteeksi muodostuivat mäystimet. Hän kertoilee sisua kasvattaneesta kokemuksestaan näin (Sota-ajan lapset, s. 63):

Helander, Niilo. Vanhat sukset.
Tammikuu 1943 / Sotamuseo
(CC BY 4.0)

”Minulla oli kehojen suksien lisäksi vielä niin sanotut mäystimet. Lapikkaiden kippurakärjet laitettiin niihin ja sukset pysyivät kutakuinkin jaloissa. Muutama sata metriä maalista irtosi toinen lapikas suksesta. Lensin nenälleni ladulle. Hetkessä nämä ”pääsankarit” pyyhälsivät edelleni ja karkuun. Ilmeisesti itku oli tuolloin lähellä. En saanut kavereita enää kiinni jääden kolmanneksi. Varma voitto liukui sivu suun. --- Nielin tappioni, mutta luulen tapahtuneen kasvattaneen sisua.”

Muista talviajan harrastuksista mainitsee Erkki Piironen muistelmissaan Lapsuuteni Liperin Salokylässä hiihtohipan ja mäenlaskun. Jos ei ollut sopivaa mäkeä lähimaastossa, lapset keksivät siihenkin keinonsa (1993, s.22-23):

”Suosittu laji oli hiihtohippa pellolle tehdyllä kuvioladulla, jossa kilpailijain sai ottaa kiinni oikaisemalla kuviodien mukaan, mutta ladulta ei saanut poiketa. Meidän maallamme ei ollut mäkeä, joten suksilla tai kelkalla piti mäkeä laskea kellarin harjalta kattoa myöten alas saunan edustalle.”

Mitä kovempi vauhti mäessä, sen parempi. Onnenpäivät Oppolassa -kirjassa Rainer Tolkki muistelee (s. 1939): ”Talvella laskettiin vesikelkalla mäkeä meidän pihasta --- kauas Latvajärvelle. Äiti oli kannoilla ja ohjasi sitä. Meno oli huimaa ja kelkka luisti hyvin, varsinkin, kun oli hankikeli.” (s. 471).

Ja Terttu Kajatavuori (s.1931) samassa kirjassa: ”Esimerkiksi laskiaisena laskettiin parireellä Kyykkimältä niin, että vauhti riitti nousta Riihenrinteen päälle. Järvellä oltiin myös joukolla useasti.” (s. 397)

Muistelun aiheita:

Oliko sinulla omat sukset lapsena?

Millaiset ne olivat? Millaiset siteet?

Oliko hiihtovaatteita erikseen?

Osallistuitko hiihtokilpailuihin? Millaisia palkintoja hiihtokilpailuissa jaettiin kouluakoinasi?

Muistatko muita talvisia lasten harrastuksia?

Lähteet:

Kaukomieli IX, Viipurilaisen osakunnan julkaisu, 1949

Lappalainen, Tauno: Uusi hiihdon opas, WSOY 1948

Onnenpäivät Oppolassa : kyläkirja Oppolasta, Jaakkiman pitäjää, Kurkijoen Kihlakuntaa, Viipurin lääniä, Suur-Jaakkimalaiset, 2014

Piiroinen, Erkki: Lapsuuteni Liperin Salokylässä, Ortokirja ry, 1993

Salin, Veli: Sota-ajan lapset, MC-Pilot Oy, 2001

Väisänen, Erkki: Pojat oli poikia, 2010

Vaeltajien järjestämässä lasten ulkoilu-
tapahtumassa hiihrettiin Lokkiharjun
ympäri ja laskettiin pyllymäkeä harjun
rinteessä. Ylä-Karjala 8.3.1988.
Nurmeksen museo (CC BY 4.0)

Maaliskuista metsää

Varovaisin oksin, kohmeisin,
lumikauluksiaan mänty puistaa.
Riisuisi jo koko takinkin —
menneenöistä kylmää sentään
muistaa

katsoessaan, kuinka naapurin,
vanhan naavapartakuusen yllä
turkit viel' on mitä tiiviimmin.
— Vaan se vanha on; hän
nuori, kyllä

pienen kestänee yöpakkasen . . .
vanhat . . . kesälläkin kylmä
niillä . . .

Jopas onkin päivä lämpöinen...
— hitto, tässä palttoissansa piillä!

Kahahtavat oksat, paukkuu vain
hanki alla; säpsähtelee metsä
muuallakin, lunta pudottain.
"Älä, älä, hurja! Usko et sä",

— kiihtyy kuusi: hattu tipahtaa!
"mutta pakkanen voi vielä
purra!"

Nuorta mäntyä vain naurattaa.
"Mutta tänään paistaa. Meill' ei
surra!"

Koko metsä lunta pöllyttää!
— Vanha kuusi suhuu tuulen
suulla:

"Hullunhullujahan nuoret nää . . .
käyvät ilkosilleen — maalis-
kuulla!"

Runon kirjoittaja Esko Honkanen
Julkaisussa: Kaukomieli IX, s. 11